

Бібліотека
ім. С. Петлюри
в Парижі

49285

Українська державна
бібліотека в Парижі

277

Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

(Роки 1927-1930)

В журналі «Тризуб» ч. 15 (273) р. 1931 Рада Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі подала касовий звіт прибутків і витрат Бібліотеки за чотири роки існування, за роки 1927-1930. Всіх прибутків було 56.160,10 фр., а витрат 52.651,45 фр.

Нагадаємо коротенько історію Бібліотеки. Року 1926 в червні Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри в Парижі на пропозицію теперішнього голови Ради — В. Прокоповича ухвалив створити в Парижі на віки-вічні Бібліотеку імені Незабутнього Головного Отамана і при ній Музей, де було б зібрано все, що торкається життя й діяльності С. Петлюри. Завдання Бібліотеки «сприяти студіям, присвяченим вивченню України». Ні коштів, ні будь-яких джерел для здобуття матеріальних засобів Комітет тоді не мав. Було лише щире бажання вшанувати достойно пам'ять Найвизначнішого Сина України, якому невблаганна доля судила вмерти на чужині, не закінчивши розпочатого діла — визволення Рідної Землі.

Ця постанова Комітету довгий час не могла бути зреалізована. Цілих вісім місяців не було змоги нічого зробити. Лише в лютому 1927 року запрошується автор цих рядків для підготовчої праці. В убогому готелі на rue des Gobelins, в кімнаті ч. 5, в якій містилося бюро Генеральної Ради Союзу Укр. Емігр. Організацій та Судової Комісії в справі процесу Шварцбарда та де ще жило двоє людей, для бібліотечної праці було відведено куточок, де притулилася перша шафа та невеличкий столик. Це був початок більш, ніж скромний. На субсидію Уряду УНР — 350 фр. купується перша шафа для книг. Всі інші видатки покриває протягом року редакція заснованого С. Петлюрою журналу «Тризуб». Комітет не міг нічого дати, бо ще перед тим витратив 5.000 фр. на купівлю обстанови кімнати, в якій мешкав С. Петлюра перед смертю. Ця обстановка була тимчасом здана на схорону до приватного склепу.

Перша книга записується в інвентарну книгу 1-го березня 1927 року. Нею була Конституція гетьмана Пилипа Орлика, видана року 1710 в Бендерах, що в оригіналі називалася так: *Pacta et Constitutiones Legum Libertatumque Exercitus Zaporoviensis inter Illustrissimum Dominum Dominum Philippum Orlik, Neelectum Ducem Exercitus Zaporoviensis, et inter Generales, Colonellos, nec non Eundem Exercitum Zaporoviensem, Publico Utriusque Partis Laudo Conventa, Ac in Libera Electione Formali Juramento ab Eodem Illustrissimo Duce Corroborata. Anno Domini 1710, Aprilis 5, Ad Benderam.*

Чи не здається Вам, читачу, чимось символічним оця перша книга, якою почалася Бібліотека ім. С. Петлюри? Бо ж гляньте: останній вільний гетьман і перший визначний емігрант залишає на чужині закон для Укр. Держави і помирає на еміграції. Ми, новітні емігранти, кладемо цю книгу в основу бібліотеки імені другого визначного емігранта — С. Петлюри, який теж загинув на еміграції. Їхня боротьба не була довершена. І ці «Pacta et Constitutiones» є для нас мов заповіт до-

вершити недовершене. Так культурна установа своєю цією книгою веде нас до великої політичної акції.

Але вернемось до теми. Звідки пішли перші книги? Їх дала редакція «Тризуба», спочатку з тих, що діставала на рецензії, а потім дещо передала книгарня при Тризубі. Найнеобхідніші книги було куплено коштом тогож таки «Тризуба». Далі прийшли й пожертви книгами. На заклик Б-ки надіслав свої видання Укр. Гром. Видавничий фонд, Укр. В-во в Катеринославі, в особі п. Вирового, М. Галаган і ин. Не маючи примешкання, Б-ка не звертається ще до редакцій газет за пресою. Б-ка ще майже не існує. Не скоро заповнилася перша шафа. Ще не було статута, ні Ради, ні бюджету. Так минув рік 1927. В кінці року Бібліотека, чи власне бібліотечна шафа на шість незаповнених полиць, перейшла разом з «Тризубом» на нове помешкання на 42, rue Denfert Rochereau. Але й рік 1928 минає так само тихо. Книжок потроху більше, за доставу їх витрачається вже 200 фр., супроти 10 фр. минулого року. Вже не купується книжок, лише трохи дається до оправи. З'являються перші читачі і надходить перша жертва від п. Є. Камінського. Не велика — 17 фр. всього, яка в 1930 році збільшилася в тисячу разів. Ініціатори опрацьовують статут Б-ки. Обстановка кімнати С. Петлюри також перевозиться в це помешкання й займає окрему кімнату. Шафи бібліотечні, яких стало вже три, стоять на коритарі. Число книг сягає вже тисячі, збільшилася значно преса, якої надсилали спочатку більш, ніж книг. З Женеві приходить скриня з ріжними друками вагою в 130 кіло, але зостається нерозпакованою. Обставини невідклично вимагають окремого помешкання. Вже в-осени воно мало бути найняте, але брак гроша відсуває цю справу надалі. І нарешті в січні р. 1929 помешкання підшукане. Уряд УНР приходить з поміччю, і в січні Б-ка переїздить на своє помешкання з трьох кімнат: в одній книгозбірня, в другій читальня, в третій Музей — Кімната пам'яті С. Петлюри. Всіх книг було лише 1400 прим. Знову видатки на меблі: столи, стільці та перше уладження. Б-ка живе без засобів. Найшлися люде — співробітники «Тризуба» й Місії УНР, що оподаткували себе певним відсотком і датками, і це складає перший, так мовити громадський фонд. Розсилаються заклики до редакцій газет, до видавництва. Утворюється інститут представників Б-ки в містах більшого скупчення еміграції. Їхнє завдання збирати книги й освідомлювати українців про Б-ку та її потреби. Це дає добрі наслідки. Матеріяли поступають, і протягом року надходить жертв до 5.000 фр. Затверджується статут. Рада, хоч і не вповні, але сформується. І першого квітня Б-ка фактично відкривається для користування. Перші платні абоненти. В читальні лежить 25 ріжних часописів і журналів — це відгук редакцій з Галичини й Америки. Мало хто відмовився, але були й такі. Та книги, хоч і надходили, читачі вимагали більше, ніж Б-ка могла дати, а купити було нізащо. Через те й не можна було вимагати акуратного платіжа абонементу. Всеж такої плати прийшло за рік 600 фр. Це здавалося успіхом. Видатки збільшуються колосально. Кожного дня відчувалася потреба того чи иншого. Книжки, що приходили, довго лежали в пакетах, перечатані газети виносилися до льоху. В травні все ж робиться урочисте відкриття Б-ки. На цей день всі книжки поміщалися на двох

30407

полицях та в шафі з загальною довжиною 21 метр. Багато було брошур, які говорили про кількість лише. Коли зрівняти той час з сьогоднішнім, то просто не віриш, і лише тодішня фотографія показує наочно, як то все було бідно. Ні одна стіна не була закрита полицями. А тепер нема вже вільного місця, по всіх стінах книги, навіть в кімнаті бібліотекаря. Сьогодні загальна довжина полиць більше 100 метрів. Тоді стіни книгозбірні були прикрашені мапами, малюнками, листівками, а сьогодні вже те сховано й лише в читальні розвішано мапи та кілька портретів і малюнків. Видатки за р. 1929 виносять 20.000, але на одне помешкання та податок і страховку витрачено коло 13.000 фр. Пошта й господарські витрати взяли 2.600, інвентарь — 3000, а на купівлю книг лише 220 фр.! Ні одна книга за рік не була оправлена! До кінця року число книг доходить до 3.000 прим. Так минає рік 1929 і починається 1930. Весна приносить велику й приємну несподіванку. Перша велика пожертва книг, але не від українців. Удова пок. франц. посла в Персії, що був приятелем України, пані Charles Eudes Bonin дарує 2.000 книг і 1500 книг окремих журналів. Навіть своїм коштом їх привозить. Потім п. J. Castagné передає багато різних мап і кількі полиць. Він же в значній мірі спрочинився й до пожертви пані Bonin. В кінці року Б-ка дістає знову пожертв від франц. видавця Quillet, дякуючи інтервенції пані Л. Ілляшенко. Дар пані Bonin, хоч і був надзвичайною втіхою, ставить спочатку Б-ку в трудне становище. Нема де розставити книги. Їх складається в пакети й вони лежать так чотири місяці. Тимчасом на постанову Ради про улаштування збірок на Б-ку в день річниці смерті С. Петлюри починають надходити гроші. До серпня їх уже 10.000. Негаймо робляться полиці. Б-ка починає обертатися власними грошима. І нарешті лише в жовтні всі книги поставлено і Б-ка приймає справжній вигляд, про який Рада мріяла два роки. Лише тепер книжки поставлено відповідно форматам, приступлено до правильної інвентаризації та складання каталогів. Таксамо й читальня придбала більше органів преси, яких вже є 80 назв. Вже Рада починає міркувати та планувати, що треба купити з книг. Явилася змога видати 700 фр. на Історію України-Руси Грушевського. Пошта, канцелярія та господ. видатки беруть коло 3.800 фр. Пересилка книг забірає 1.500, інвентар 2.800 фр. Але й пожертви надходять, всього 17.280 фр. Абонентної платні поступає вже 1.800 фр. (втриє більше супроти мин. року). Рада вживає заходів до збільшення коштів: видає відзнаку-тризуб. На домагання відвідувачів б-кар розпочинає комерційні операції: продає листівки, книжки. Це дає, правда, мізерну суму—560 фр., але не приходиться жалувати труду й клопоту й на ці операції. На таких дрібних операціях терпить основна робота. Наші люде з провінції починають звертатися з різними справами. Появляються й читачі з провінції. Але каталогів ще нема, на видачу книг доводиться затрачувати багато часу, книжку приходиться не лише видавати, а рекомендувати, радити взяти. Люде питають за новою літературою, де-хто цікавиться совітськими виданнями. А їх нема. Але всеж це не відганяє читачів та відвідувачів. Де-хто приходять просто на балачку, спитатися, а що чувати. Поміж своїми приходять і чужинці, яких в більшості приводять таки наші люде. Чужинці захоплюються мистець-

0,12 коп
(1986)

кими виданнями. Радять викласти їх на показ. Та нема де й мало чого є. Користуємося листівками переважно. Перебували тут і чехи, й німці, були й з Аргентини, з Бразилії, з респ. Домінік. Редактор еспанської газети бере кілька фотографій і вміщує їх в газеті Ahora. Свої люде також виявляють як найбільше прихильности. Дві громади: в Шалеті й Оден-ле-Тиші передають свої бібліотеки й усе майно при них, як залишаються на місці, як філії. Громада в Люксембургу також робить ухвалу передати свою книгозбірню в пам'ять свого помершого члена Твардовського. Міжорганізаційний Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри передає 500 прим. Збірника пам'яті С. Петлюри, який продається на користь Б-ки. У Варшаві вживається заходів до створення Т-ва прихильників Б-ки, аби своїми внесками прийти на поміч. Представники також розвивають велику енергію і матеріали напливають. Але й потреби ростуть. Книжки без оправи нищуться, але давати їх все одно треба. Не можна лишати читача без хліба духовного. Потрібно мати помічну силу, щоб прискорити справу з приведенням в порядок надбаного — і нема змоги. Помешкання робиться замале. Тимчасом виникають непорозуміння з сусідами, які жаліються на незручність мати поруч публічну установу. Трапляються й інші, вже просто погані випадки: то картку з дверей зірвуть, то напишуть щось недоброго, або якийсь проходячий почне дзвоника крутити середночі і т. и. Хто це робив — не знати. Можна бути тільки певним, що це не робили французи. Але це життєві дріб'язки, на які доводиться оглядатися, тай годі. А справа мусить іти далі, й вона йде. Підтримка громадянства є, поміч дістаємо, хоч і в меншій мірі, ніж то потрібно.

Сьогодні маємо квітень року 1931. Два роки, як Б-ка відкрита до користування. За цей час Б-ку відвідало 2.121 особа. Абонентів маємо 91. Книг було видано 2.399. Б-ка була відкрита 314 днів.

Ще два слова про Музей — Кімнату пам'яті С. Петлюри. Тут за шнуром уставлено меблі з кімнати, в якій він мешкав перед смертю. Невеличкий куток відведено для пам'яток. На стіні маска покійного Головного Отамана, його штандарт, стрічки від вінків. Коштом В. Прокіповича поставлено дві вітрини, де вміщено різні речі та рукописи. Там же міститься відділ «Петлюровіана», все, ще вдалося зібрати з його писань або про нього, часописи з процесу Шварцбарда та різні документи з часів визвольної боротьби. На стіні малюнки та фотографії з будинків, в яких мешкав С. Петлюра в Парижі, та його похорон.

Наше завдання було хоч коротенько показати, як розвивалася Бібліотека в межах тих матеріальних ресурсів, які вона мала. Касовий звіт нам показує, що Б-ка дістала від Уряду УНР 23106 фр., а решту — 33.000 фр. дало громадянство. Головні ж витрати: помешкання — 23.000 фр., інвентар — 7.800 фр., а на купівлю книг та на оправу лише 3.888 фр. Бюджет на р. 1931 вносить 50.000 фр. Чи добулемо? Найбільше буде Б-ка потребувати знову на помешкання, бо контракт на теперішнє кінчиться, треба шукати більшого й зручнішого.

І. Рудичів.

М 217

Бібліотека
ім. С. Петлюри
в Парижі